

Nr 3 - 2014
December

Årgång 17
Nr 43

SMÅDISIGT

MEDLEMSBLAD FÖR DIS-SMÅLAND

I detta nummer:

- J P Petersson: Växjö torg före branden 1837 – sid 1
- Bo Setterlind: Den tid det tar att gå längs floden – sid 2
- Ordförandens och redaktörens spalter – sid 3
- Eva Johansson: Havet tog tre generationer – sid 4-5
- Carl Christian Engström: Minnen (forts) – sid 6
- K och L Gynnerstedt: Gångbrottslighet i Växjötrakten – sid 7-11
- Eva och Viola i vår redaktionsgrupp – sid 11
- Josefine Nilson: Australiensare på besök – sid 12-13
- Peter Sjölund: Vilket DNA-test ska jag välja? – sid 14-15
- Kallelse till årsmöte i Jönköping den 18 april – sid 16

Wexjö torg och Storgata 1837 – året före den stora branden

Konstverk ur Smålands museums samlingar, Växjö
Copyright: Kulturparken Småland AB

Ett konstverk ska aldrig beskäras. Det har jag ändå gjort till makarna Gynnerstedts artikel som slutar på sidan 11. För att rättfärdiga det visas här J P Peterssons kända bild över Växjö torg 1837 i sin helhet. Den tillkom troligen 1858 efter skisser och teckningar som konstnären gjort tidigare under sin tid i Kalmar och Växjö. Om människor och byggnader på bilden har jag skrivit en artikel som var publicerad i SmåDisigt nummer 1-2012, och där täckte bilden mittuppslaget. – Redaktören

Välkommen till årsmöte med DIS-Småland
i Jönköping – lördag 18 april 2015, kl 10.00

Program se sista sidan

DIS-Småland

Regionförening till Föreningen DIS – Föreningen för datorhjälp i släktforskningen.

Verksamhetsområde: Jönköpings (F), Kronobergs (G) och Kalmar (H) län

Hemsida: www.dis-smaland.se

Styrelse

Tommy Nilsson	Backgatan 5	575 35	Eksjö	070-303 17 32	tommy@betoni.se	ordförande
Gunilla Kärrdahl	Götavägen 20	331 52	Värnamo	0370-65 07 15	gunilla@karrdahl.se	sekreterare
Börje Jönsson	Klosterstigen 9	575 37	Eksjö	0381-108 40	borje.jn@gmail.com	kassör
Rainer Timander	Landshövdingegatan 10	392 31	Kalmar	0733-68 36 26	leoniden@gmail.com	v. ordförande
Egon Burman	Murmästarevägen 1	352 61	Växjö	0470-637 26	egon35@live.se	ledamot
Donald Freij	Hjälshammar Sjögård	331 93	Värnamo	0370-65 07 93	donald@freij.se	ledamot
Arne Johansson	Södra Storgatan 29 D	590 80	Södra Vi	0492-205 20	webmaster@dis-smaland.se	webbmaster
Rune Elofsson	Norra Storgatan 44 A	575 32	Eksjö	0381-129 94	runehalvard444@gmail.com	suppleant
Leif Berglund	Örngatan 11	561 33	Huskvarna	036-13 07 97	leifaberglund@hotmail.com	suppleant

Funktionärer

Börje Jönsson	Klosterstigen 9	575 37	Eksjö	0381-108 40	borje.jn@gmail.com	fadder, utbildare
Rune Elofsson	Norra Storgatan 44 A	575 32	Eksjö	0381-129 94	runehalvard444@gmail.com	fadder, utbildare
Robert Mallander	Nissanvägen 24	562 40	Taberg	036-30 81 48	robert@mallander.se	fadder, utbildare
Leif Berglund	Örngatan 11	561 33	Huskvarna	036-13 07 97	leifaberglund@hotmail.com	utbildare
Donald Freij	Hjälshammar Sjögård	331 93	Värnamo	0370-65 07 93	donald@freij.se	disbytombud

SmåDisigt - Medlemsblad för DIS-Småland

Redaktör: **Egon Burman** – egon35@live.se

I redaktionskommittén ingår även:

Viola Ek, Hovmantorp 0470-773102

Eva Johansson, Gunnebo 0490-13819

ISSN 1650-3066 Upplaga 1300 ex, 4 gånger/år

Tryckeri: Lindströms Tryckeri, Alvesta

Ansvarig utgivare: Föreningens ordförande.

Manus sänds till redaktören, som förbehåller sig rätten att redigera artiklar som kommer till användning.

Citat ur SmåDisigt får göras om källan anges. För återgivande av signerade artiklar samt illustrationer krävs tillstånd av författaren/illustratören/fotografen. Författarna får möjlighet att granska sitt redigerade material före tryckning.

Redaktören uppmanar medlemmarna att bidra med material till SmåDisigt samt föreslå frågor att behandla i kommande nummer. Hjälps också till så att vi blir fler medlemmar i DIS-Småland

Medlemsavgift

150 SEK + DIS-Småland 70 SEK

Plusgiro 140 33-5 Föreningen DIS

Organisationsnummer 82 70 01-1029

Adressändringar sänds till

Föreningen DIS

Gamla Linköping, 582 46 LINKÖPING

E-post dis@dis.se

Den tid det tar att gå längs floden

Den tid det tar att gå längs floden är inte längre än den tid det tar att stå högst upp på en bro och se, hur vita fåglar genom snö kan flyga en blåsigt grå och drömlig vinterdag.

Den tid det tar att gå längs floden är inte längre än den tid det tar att vid sitt fönster sitta undrande och se, hur dessa fåglar långt, långt borta tycks landa mjukt som snö på öppet hav.

Den tid det tar att gå längs floden är inte längre som den en gång var.

Bo Setterlind (1923-1991)

Ordförandens spalt

Nytt år och nya utmaningar. En händelserik höst med temamöten, släktforskar dagar i Karlstad, funktionärsträff i Linköping och, för min egen del, påbörjat arbete med kartor till Disgen. Nu börjar vinterns och vårens aktiviteter med styrelsemöte i januari, planering av årsmötet den 18 april och kommande program med temamöten i Kalmar, Eksjö och Vimmerby. Håll ett öga på vår hemsida för mer exakta uppgifter om aktiviteterna.

Släktforskar dagarna i Karlstad upplevde jag som mycket lyckade ur DIS synpunkt. Många intresserade besökare i vår monter. Stort intresse för nya Disgen och för kartfunktionen. Utöver DIS så fanns som vanligt ett stort antal utställare. Det hölls så många intressanta föredrag att det blev svårt att välja. Vi deltog också i Släktforskarförbundets stämma där en ny ordförande, Erland Ringborg, valdes. Det ska bli spännande att följa hans ledning av förbundet. Nästa år hålls stämman och släktforskar dagarna i Nyköping 28 – 30 augusti. Boka gärna in ett besök.

Från Släktforskarförbundet har vi fått veta att projektet NÅDD (Namn åt de döda) ska fortsätta med uppgifter för perioden 1860 – 1900. Jag tror många ser fram mot den utvidgningen av dödskvivan. Förbundet har också skickat en skrivelse till Finansdepartementet angående riksdagsbeslutet om att en ny distriktsindelning av Sverige baserad på församlingsindelningen 31 december 1999. Förbundet anser att distriktsindelningen i stället bör baseras på indelningen 1991, vilket skulle underlätta för släktforskarna. Vi håller tummarna för att beslutet blir 1991.

Som jag skrivit om tidigare så har vi ambitionen att kunna erbjuda fler utbildningar och andra möten i Småland. Vårt problem är som

vanligt att få tiden att räcka till. Vi är alltför få utbildare för att kunna vara aktiva inom alla delar av regionen. Vi ser gärna att fler av er som medlemmar och aktiva användare av Disgen hör av er till styrelsen om ni kan tänka er att hålla utbildning på orter, framför allt i sydöstra Småland.

Under den närmaste tiden kommer några av våra nuvarande utbildare att få veta mer om uppläggning av distansutbildning. Vi hoppas att vi ganska snart kommer att kunna erbjuda detta i vår region och hoppas på ett stort intresse. Vi väntar på att nödvändiga tekniska arrangemang ska bli färdiga. Bevaka gärna detta på vår hemsida. Vi ska också informera om distansutbildningen via e-post när det blir aktuellt.

Jag vet att många av er är engagerade i lokala släktforskarföreningar. Planeringen av vårens lokala program är antagligen i full gång. Vi vill mycket gärna komma ut till er lokalt för att under ca en timme informera om hur enkelt det är att komma igång med Disgen och de möjligheter som finns med programmet. Ni får mycket gärna höra av er till mig eller någon annan i styrelsen om ni vill planera in en sådan information vid någon av era träffar. Ni som håller lokala kurser i släktforskning, ofta i samarbete med något utbildningsförbund, kan också tänka på att det går utmärkt att använda Disgens testversion i kursen. Några av våra utbildare gör detta, vilket är populärt. Det gör också att nybörjare i släktforskning redan från början använder Disgen och kanske blir medlemmar i DIS.

Nya Disgen låter vänta på sig. Vi vet att det finns ett mycket stort antal önskemål om vad programmet ska innehålla, men det finns naturligtvis en gräns där vi måste bestämma vad som kan finnas med från början och vad som ska prioriteras till framtida uppdateringar. Programutvecklarna jobbar mycket hårt, men vi kan tyvärr ännu inte ge någon tidpunkt när en färdig version kan börja distribueras. Men, den som väntar på något gott

Tommy Nilsson, ordförande

Redaktörens spalt

Hjärtligt tack alla som bidragit till att göra detta nummer av vårt medlemsblad läs-värt. Det är faktiskt så att en del material har kommit in som får vänta till kommande nummer. Det får även ett par artiklar som jag själv håller på med. Ofta är det en fördel för slutresultatet att en text får mogna innan den publiceras – något nytt kommer till och något annat formuleras om eller försvinner.

Det har visst blivit en vana att årets sista nummer kommer ut sent i januari. Jag tror inte att våra medlemmar bryr sig om en sådan försening. Fördelen med ett januari-nummer är att vi då hinner få med kallelse till årsmötet. Ofta är det just i januari som vi har klart med datum, ort och föredragshållare.

På senaste styrelsemötet kom någon med förslaget att vi borde ha en redaktionskommitté. Vi kom överens om att tillfråga Eva Johansson i Gunnebo, redaktör för Wåra Rötter, om hon ville ingå i en sådan grupp. Till min glädje var Eva genast positiv till att vara med och lovade ställa upp med vad hon kan bidra med. Eva i sin tur föreslog att vi skulle fråga Viola Ek i

Hovmantorp, KGF-Nytts redaktör, om hon ville ingå i gruppen. Det visade sig att Viola var lika positiv.

Så nu är vi en liten redaktionsgrupp på tre. Både Eva och Viola är rikligt kvalificerade på områdena texter, foton, redigering och mycket mer. Jag är väldigt glad att det löste sig så snabbt och bra. Det behövs kunnigt folk att rådfråga ibland. Dessutom räknar jag med att vårt utökade kontaktnät ska ge oss ännu fler bra texter och bilder att publicera i SmåDisigt. Jag gör en liten kort presentation av Eva och Viola på sidan 11 i detta nummer.

Ett par artiklar tog fler sidor i anspråk än vanligt. Jag övervägde att dela upp dem på två delar men valde att ta med dem i sin helhet i detta nummer. Vi har ju en fortsättningsserie om Carl Christian Engströms minnen. Den börjar nu gå mot sitt slut. Jag hoppas att den har uppskattats.

Varje gång sänder vi ut ett antal gratisexemplar av SmåDisigt till varierande postnummerområden. De går till DIS-medlemmar som inte är med i DIS-Småland. Gillar du innehållet i vårt medlemsblad så ser vi dig gärna som medlem. 70 kronor kostar det. Se sidan 2 – längst ner till vänster.

Egon Burman, redaktör

Havet tog tre generationer

Eva Johansson, Gunnebo

**En familj på Händelöp utanför Väster-
vik drabbades ovanligt hårt av drunk-
ningsdöden under första halvan av
1800-talet. Far och son drunknade.
Farföräldrarna drunknade.**

Förr var det inte ovanligt att folk som bodde vid kusten eller vid sjöar drunknade. Vi har gott om både insjöar och skärgård i Tjustbygden, och följaktligen många drunkningar i dödböckerna i våra socknar. Många av dem som drunknade var pojkar och unga män, kanske för att de skulle visa sig lite djärvare ibland men också tog risker i sitt arbete som fiskardrängar. I det här fallet är det vuxna plus ett barn som drunknar.

Simkunnigheten var inte allmänt utbredd längre tillbaka. I slutet av 1800-talet bildades Svenska Livräddningssällskapet, med syfte att förbättra simkunnigheten för att rädda liv. Då dog så många som omkring 1100 personer per år till följd av drunkning. Simundervisning infördes i skolorna och i dag kan de flesta simma. I dag är det cirka 100 som dör, trots att vi nu är dubbelt så många.

Far och son

En familj som drabbades hårt av drunkningsdöden bodde på Händelöp söder om Västervik under första halvan av 1800-talet.

Den 30 september 1844 begav sig hemmansägaren och fiskaren Nils Olofsson ut på torskfiske, tillsammans med sin elvaårige son Olof. På morgonen var det lugnt väder men så kom ett häftigt oväder vid middagstid. Det blåste upp till storm. En storm, som ”öfvervann mannens alla bemödanden för sin räddning” skrev prästen i dödboken.

Kanske såg någon från land vad som hände? Eller drog man slutsatser av väderförändringen när Nils och hans son Olof inte återvände hem?

Ännu den 10 oktober hade kropparna inte påträffats, och de hade alltså inte kunnat begravas.

Nils Olofsson drunknade strax innan han skulle fylla 32 år, han var född den 10 oktober 1812.

En olycksdrabbad familj

När Nils var två år gammal hade han mist båda sina föräldrar i drunkningsdöden, nästan exakt 30 år tidigare. Hans föräldrar var bonden och fiskaren Olof Jaensson och hustrun Stina Jaensdotter i Händelöp. Nils hade två bröder, Johan född 1807 och Eric född 1810.

Den 27 augusti 1814 gav sig makarna ut i båt för att lägga skötar. De kom aldrig levande hem igen. I dödboken framgår inte om det stormade eller vad som orsakade drunkningen. Prästen har skrivit att hustrun ”följde sin man att lägga skötar och med honom drunknat.”

Båda var födda 1784 och 1814 var de alltså 30 år gamla. Om Olof Jaensson står det i dödboken att han ”levvat ärligt”. De begravdes tillsammans den 4 september.

Nils och hans två bröder fick sedan bo med sin mormor Anna Jaensdotter, som bodde i familjens hem i Händelöp. Hon kom från Misterhult och hade blivit änka 1805. Prästen har noterat att hon ”lärer heta Hanna”. Här bodde också pojkarnas två mostrar Anna och Cathrina. Cathrina gifte sig 1822 med bonden Anders Andersson i Händelöp. En vecka efter att hon fött parets första barn 1823 dog hon i vattusot. Den lille sonen dog året därpå.

Mormodern dog 1824 och Nils verkar ha bott kvar några år hos sin ingifte morbror. När denne gifte om sig 1827 fick Nils komma som dräng till bonden Lars Nilsson på Händelöp. Då var han 15 år. Två år senare bytte han arbetsgivare och verkar ha stannat kvar i byn.

Storebror Eric gifte sig och blev bonde på Nävelsö. Hos honom bodde också deras storebror Johan som prästen angett som ”enfaldig och mindre vetande”.

Familjen upplöstes

I april 1833 gifte sig Nils med Stina Lotta Jaensdotter, som var piga på Idö. Då var han ännu dräng men tillträdande hemmansbrukare på Händelöp. Kanske har han fått ta över föräldrarnas hemman och köpt ut sin bror Eric. Gården han ägde var på 1/24 mantal.

Olof var parets ende son, han föddes ett par månader efter bröllopet. Dottern Christina föddes den 4 april 1844 och dog efter två veckor.

När Stina Lotta blev änka 1844 försvann hela hennes familj, förutom en fosterson. Han hette Carl Gustaf Carlsson och var född 1836, alltså åtta år gammal när olyckan hände. Kanske var han en släkting.

I hushållet fanns också drängarna Peter Helleblad och Peter Magnus Jonsson, och pigorna Stina Catharina Danielsdotter och Stina Lovisa Westmark.

1846 skrevs Stina Lotta på en gård i Händelöp som ägdes av Nils bror Eric. Här bodde också fostersonen

plus drängen Peter Magnus Jonsson, som nu gift sig med pigan Stina Catharina Danielsdotter.

1848 flyttade fostersonen till en ny familj i Åldersbäck. Vad som hände med Stina Lotta framgår inte. Hon är bara struken här. Kanske är det samma gård hon bor kvar på, den som ägdes av hennes man Nils när han drunknade. Är det brodern Eric som ärvt den och inte Stina Lotta? Eller har hon sålt den till sin svåger?

Innan Stina Lotta blev piga på Idö 1832 kom hon från Händelöp, där hon var piga och Nils dräng på samma gård en tid. Hon hade tidigare varit piga på Helgerum.

Hur det gick för Stina Lotta senare i livet vet jag inte. Kanske gifte hon om sig och hann få nya barn, om hon kom över sorgen. Vad kunde hon annars försörja sig på vid den här tiden? Ta tjänst som piga igen? Kanske fick hon en fristad hos släktingar? Är det någon av våra läsare som vet mer om Stina Lottas öde?

Eva Johansson
eva@evagun.se

För 200 år sedan drunknade ett föräldrapar från Händelöp och efterlämnade tre små pojkar. 30 år senare drunknade en av de då vuxna sönerna och dennes son. Foto: Tor Wiklund.

ur Carl Christian Engströms "Minnen" – fortsättning från SmåDisigt 2-2014

Efter en hastig frukost som ej kunde intagas förr än närmare 12 embarkerade D.D. M.M. och de öfriga på ångaren "Mora" för återgång till Mora. Ångbåten var smyckad med löfverk och flaggor. När den gled sakta utför elfven och hunnit till platsen nedanför prostgården stod vid elfvens strand en skara unga flickor af årets nattvarvsungdom och de sjöngo "Bevare Gud vår Kung". Det hela var på en gång storartat och enkelt. Skada att man ej då, liksom nu hade Kinematografer för att göra lefvande minnena efter detta Kungabesök.

När vi sålunda fingo syn på, än den ena än den andra taflan af högtidsklädd allmoge bland ojämnheterna på de höga stränderna, kom jag att tänka på att det var en stor ofullkomlighet i arrangementen att ej Kungen engagerat någon utmärkt målare för att samla skizzer till större taflor och jag fick äfven en för sen ånger däröfver att jag ej föreslagit Liss Olof Larsson att ordna en kapprodd mellan alla dessa kyrkbåtar, hvilka nu följde rundt ångaren så länge de orkade.

Wädret härligt och taflan öfvermålad. Jag glömde nämna att vi lite hvar af uppvaktningen gjorde dagen förut visiter hos både Liss Olof Larsson och hans gamle Fader Liss Lars Olson, hvilken äfven i sin tid varit Riksdagsman. Det var ganska intressant att se huru dessa platsens förnämiteder hade det. Man serverades där rikligen med mat och dryck. Liss Lars Olsson var nära nog ett hufvud längre än sonen, den dåvarande Riksdagsmannen.

För den som ej känner till namnförhållandena i Dalarne bör nämnas att i Dalarne sätter man familjenamnet först. Sålunda är *Liss* ett familjenamn. Detta är, såvidt jag förstår rätt, alldeles som i China där det äfven brukas och jag vill äfven minnas att någon Chines börjat sitt namn just med Liss, kanske någon mycket aflägsen släkting till våra Lissar.

Färden öfver Siljan var härlig. Man fick skåda höjderna kring Leksands Bergsängs backar, Rättviks Kyrka inne i viken, Middagsberget och Sollerön. Under kanonsalut från Katrineberg och klockringning med de i treklang stämda kyrkklockorna ångade "Mora" ut på Saxviken och för ögat tedde Mora Strand nu en ståtlig anblick. Flaggor och vimplar prydde landstigningsbryggan vid hvars slut en ofantligt stor och smakfull äreport, prydd med vapensköldar med D.D. M.M.:rs namntecken.

Minst 5 à 6,000 personer voro till mötes i sina nationalkostymer. Dessa voro helt annorlunda än vid Leksand. Här i Moratrakten rådde de svarta och gula färgerna. Fruntimren hade alla gula mössor och buro ofta en sorts pläider eller schalar svart och gulrandiga. De små barnen, som fingo vara med, öfverallt voro utmärkt smakfullt utstyrd och hurrade på deras metod med full hals.

Liksom på de andra platserna mottogos de Kungliga med sång af folkskolebarn och jag, som hade kassan om hand, gick sedan fram till sånganföraren, klädd som de andra, och gaf honom en 20 Kronors guldslant från Kungen. Ja, allt detta bra, men sedermera blef jag lite "flau" som det heter på Danska, då jag fick veta att mannen skattade för 10,000 Kronors inkomst. Detta, tillika med många andra saker, visa att den där historien om "fattiga män i Dalom" är numera bara prat, ty befolkningen är utmärkt välburgen. Till ex. Bröms i Leksand, ordföranden i Kommunalnämnden, sades hafva omkring 28,000 och Liss Olof Larsson 10,000 Kronor och något proletariat fanns ej spår till.

Sammaledes om jordens bördighet i Dalom. Det säges att den är "karg" men då man ser de bördiga fälten och väl dränerade ängarna kommer man på andra tankar och det var med patriotisk förtjusning jag fick höra huru Landshöfding De Maré, på Tyskarnas förfrågan huru det var med jordens bördighet och produktionsförmåga, han svarade: *Ja, inte är den som värst, men nog är den ofantligt mycket bättre än hvad Ni, i allmänhet, äga i Norra Tyskland.*

Början till Morafesten skedde genom bön i kyrkan och sång från läktaren. Sedan de Kungliga kommit på Kyrkogården och folkmassan ordnat sig höll Konungen följande tal:

Jag helsar eder, redlige dannemän, å denna minnesrika kyrkoplan, der fordom allvarliga ord uttalades mellan mina företrädare och edra förfäder. En gång då allt hopp syntes ute, vände sig Gustaf Wasa till eder; med eder hjälp började han sitt befrielseverk och så uppgick här morgonrodnaden af Sveriges storhets och äras dag. En sednare tid kom en annan Gustaf till Eder, och ej heller han vädjade förgäfvets till eder fosterlandskärlek, då han hade behof af edra svärd för att försvara våra gränser. Jag har icke i dag kommit för att bedja om edra svärd, ehuru jag är viss om, att de ej skulle nekas mig om jag uppfordrade dessa för vårt lands värn, men jag är kommen jämte Drottningen och min son för att säga, att vi hysa tillgifvenhet för eder och för denna minnesrika bygd samt uttala den önskan, att här alltid måtte bevaras förfädrens tro, redlighet och enkla seder, ty då skall ock ett lyckligt land lemnas våra efterkommande i arf. Guds frid med eder.

Detta, som vanligt formfulländade tal, framsades af Konungen med klangfull stämma och, som man ser, var innehållet på pricken hvad man kunde vänta och så precis att det kunde genast inpräntas på någon kyrktafla, hvilket jag äfven tror skedde, till kommande släkters kännedom att, ännu denna tid, fanns det verkligt samband mellan Konung och Folk och ej såsom nu endast ett tolererat och konventionellt förhållande.

Gångbrottslighet i Växjötrakten

Kerstin och Lennart Gynnerstedt, Växjö

Detta är en historia om fyra ungdomars väg på brottets bana till spinnhus, fästning och galgbacke för snart två hundra år sedan.

Den 3 augusti 1830 rullar en fångkärra ut från Växjö mot Ingelstad. Det är en vagn dragen av två hästar, bevakad av två beridna vakter. På vagnen sitter tre personer. Den ene är kusken. Den andre mannen är en präst på väg till förrättning – den tredje är 29-åriga Rudolph Samuelsson Dag på väg till sin avrättning. Han är fängslad med järnbult och noga bevakad eftersom han anses rymningsbenägen.

Rudolph är av Göta Hovrätt dömd i juni 1829 för rån, förfalskningsbrott och flera stölder att genom halshuggning mista livet – en dom som överklagades till Kungl Majt, dvs Carl XIV Johan.

Dödsdomen har således vilat över honom i mer än ett år och under tiden har han förvarats i Kronohäktet i Växjö. Nådeansökan till kungen har avslagits men av olika anledningar har verkställigheten av dödsdomen uppskjutits.

I juni 1830 kommer ett beslut från Carl XIV Johan att nu skulle dödsdomen verkställas. I fångrullorna från kronohäktet finns noterat: *Kungl majt har uti nådig skrifvelse den 19 sistlidna juni anbefallt att det i juni månad fånglista sista år antecknade Rudolph Dag ådömda dödsstraff skall å honom verkställas och af sådan anledning qvarhållas Rudolf under beredelse i häktet.*

De sista veckorna i häktet har således gått åt till förberedelser inför halshuggningen denna ödesdigra 3 augusti. Via Länsstyrelsen och Landskontorets räkningar kan vi spåra Rudolphs resa till avrättningsplatsen. Hur denna sista transport skulle genomföras finns noga beskrivet i fångpasset.

Till sist konstaterar man att han fått sitt traktamente för avrättningsdagen och i räkenskaperna kan vi finna att han verkligen fått mat sin sista dag i livet. Kostnaden för stadsskjutsen med vagn, sadel och fyra hästar till Ingelstad var 2,27 riksdaler och för landsskjuts med vagn och sadel och fyra hästar för prästens och gevaldigarnes resa tillbaka till Växjö 2,03 riksdaler.

Att avrättningen verkligen ägt rum rapporteras både i häktets fångrulla och i skrivelse från landshövding Carl Mörner till Carl XIV Johan och Kungl Majt.

Nästan ett år tidigare – den 26 augusti 1829 – gick två andra fångtransporter från häktet i Växjö till Ingelstad, närmare bestämt till kyrkan i Östra Torsås. På den ena vagnen satt Carl Fredric Ekeroth dömd till 40 par spön, uppenbar kyrkplikt och 10 år på Malmö Fästning.

På andra vagnen satt Niclas Fredrik Bergelin, dömd till 40 par spö, uppenbar kyrkplikt samt livstids arbete på Malmö Fästning.

Spöstraffen för de båda verkställdes den 26 augusti och kyrkplikten dagen därpå. Efter att ha kommit tillbaka till häktet blev de samma dag avförda till Malmö fästning.

Bergelin och Ekeroth var båda medkumpaner till Rudolph Samuelsson Dag och liksom han i juni 1829 av Göta Hovrätt dömda att mista livet genom halshuggning.

För deras del innebar nådeansökan att straffet mildrades till spöstraff, kyrkplikt och Malmö Fästning. Kanske kände de en viss lättnad över att ha undgått halshuggning och fått livet i behåll – de var ju ganska unga. Ingen av dem hade ännu fyllt 20 år.

Ingen av dem visste troligen vad som väntade dem på Malmö Fästning, som egentligen hette Malmöhus Correctionella Arbetsfängelse. Det inrättades 1828 när Carl XIV Johan omorganiserade det svenska fängelsesystemet. Upptagningsområdet kom att vara dömda från de sydöstra, södra och västra länen i Götaland.

Fängelset var ett så kallat gemensamhetsfängelse där alla kategorier av brottslingar inhystes i stora logement. Fångarnas dagliga arbete försiggick både innanför murarna och ute i staden där enskilda borgare och företag kunde hyra arbetskraft till synnerligen konkurrenskraftiga priser för framförallt kropps- och grovarbeten. Det var således ingen lätt tillvaro som väntade dem när fångtransporten rullade ut från Kronohäktet i Växjö för gott.

Om deras öden på Malmö fästning vet vi ingenting i dag. I detta gäng av brottslingar som alla kom från Växjötrakten fanns också en kvinna – Maria Helena

Fredriksdotter Bergelin. Även hon var åtalad för rån och stölder men friades i Hovrättens dom.

Dessa fyra ungdomar satte alltså skräck i trakterna söder om Växjö med sina gemensamma räder av rån och stölder under 1820-talet. Vi har just läst hur det slutade – det var kvartetten som sprängdes och troligen efter sina domar aldrig träffades mer. Men hur blev det så här och vilka var de?

Vi börjar med Rudolph. Han föddes 1801 i byn Västorp, drygt två mil öster om Växjö. Hans far Samuel Olin var indelt soldat och enligt muntlig tradition med i finska kriget 1809. Det är dock tveksamt om han var där eftersom han inte blev soldat förrän 1810 och det finska kriget var då slut. Kronobergs regemente, som han tillhörde, deltog däremot i kriget i norra Tyskland 1813 samt mot Danmark och Norge 1814. Det mest troliga är således att Samuel har tjänstgjort i något av dessa krig och således var borta från hemmet under delar av barnens uppväxt. Hans tid som soldat blev inte lång, då det i rullan från 1815 för Kronobergs regemente och dess Livkompani framgår att Samuel Olin rymde två gånger under kriget som utspelades under åren 1813-1814 och det finns antecknat om honom: *har 2ne gånger rymt under kriget, anmäles såsom liderlig, cassetas.*

Rudolph Samuelsson mor Kirsti kom från vad som vid den tiden kunde räknas som en aktad familj – fadern var nämndeman. Dock dog han redan när Kirsti var barn och modern och barnen fick det bekymmersamt.

Samuel och Kirsti Olin fick sex barn men bara två levde till vuxen ålder och äldste sonen Rudolph var en av dem. Familjens problem tycks ha börjat när Rudolph redan i unga år visade som man sa *anlag för tjuvnad*. Redan 13 år gammal blev han anklagad för stölder. Rudolph skulle hjälpa till hos en skomakare men enligt ett domprotokoll kunde skomakaren ... *icke länge behålla Rudolph, eftersom han var mycket wanartig och begifven på tjufnad, ändskjönt han derföre strängt blef agad både af hans Far och wittnet.*

År 1816 då Rudolph var drygt 15 år blev han dömd av Häradsrätten att straffas med 40 par spö för en stöld han gjort på Wäxiö Biskopsgård. Värdet av det stulna uppgick till 106 Riksdaler Banko och det var mycket pengar på den tiden. Spöstraff var ett hårt kroppsstraff och Rudolph insände en böneskrift till Kongl Hofrätten och straffet förvandlades (med tanke på hans låga ålder) till fängelse vid vatten och bröd, vilket inte heller var ett lindrigt straff.

Många anklagelser riktades mot Rudolph för tjuvnadsbrott och han var åtalad vid flera häradsrätter vid olika tidpunkter. Han anklagades för ett flertal stölder på går-

dar i trakten där han bodde men även för ett inbrott i Hovmantorps kyrka. Rudolph nekade till alla brott som lades honom till last och han blev inte dömd, beroende på att tillräckliga bevis saknades. I protokollet står: *men han har endast lärt sig, denna tidens tjuwars wanliga språk, att oförskämt neka; Hwarför han i brist på bewis ej heller kunnat till ansvar fallas.*

Domsprotokollen ger oss också en bra beskrivning av hur Rudolph såg ut. Han beskrivs när han var 19 år som ... *liten till växten, men hans kroppsbyggnad är fast och stark. Hans ansigte är rundt, men något blek och hwit, men icke sjuklig hy, mörka hår och ögonbryn samt stora blå ögon, som utmärka dumhet, sammanparad med en framfusig tilltagsenhet.*

I oktober 1820 skrev Rudolph på för 6 års tjänst vid Sjöartilleriregementet i Karlskrona. Som stöd för sin ansökan hade han två handlingar. Ett av vicepastor Colliander där han ... *rekommenderades till det bästa*, och det andra av fadern Samuel Olin, däri han yttrar sig ... *icke hafa mot sin Sons wärfringsförslag, något att ärindra.*

Att få ett arbete för någon med Rudolphs bakgrund var säkert inte så enkelt och kanske var Sjöartilleriet både ett ställe som behövde anställa många och kanske trodde vicepastor Colliander att det militära livet skulle göra folk av Rudolph. Möjligen hyste även Samuel Olin den förhoppningen när han tillstyrkte sonens värvning.

Rudolph var kvar i Sjöartilleriets rullor för Sparres kompani fram till 1826 då det finns en anteckning ... *utstruken för rymning och vanfräjd.*

Under en permission tre månader efter han hade skrivit på sin anställning, natten mellan 28 och 29 januari 1821, var Rudolph med om ett brutalt rån mot prostinnan Colliander och hennes pigor i Bramstorp utanför Växjö. En del värdesaker stals som sedan återfanns hos en av hans medbrottslingar. Själv uppgav han att han hade varit hemma hos sin fader i Furuby, förre soldaten, numera torparen och snickaren Samuel Olin. Han sa sig också ha gått omkring med småhandel i Kronoberg och Kalmar län och kommit tillbaka 14 dagar senare och hört att han varit efterlyst.

När det gäller rånet mot änkeprostinnan Colliander menar häradsrätten att Rudolph tidigare utmärkt sig till anlag för alla sorts brott med lynne till grymhet, så man konstaterar att det har med största sannolikhet varit han som förövat rånet och slagit fru Colliander och hennes dotter och hotat övriga till livet. Vittnen kunde dock inte med säkerhet känna igen honom eftersom ansiktet varit nedsotat och därigenom gjorts oigenkännligt. Rudolph och hans kumpaner blev anklagade men friades. Häradsrätten tillstyrkte dock att ... *Rudolph Samuelsson*

och Fredric Bergelin borde å Kronans fästning sitta på bekännelse. Utslaget underställdes Göta Hovrätt för vidare prövning.

Prostinnan Colliander berättar i rätten livfullt hur rånet gick till hos henne – hur de tog sig in i huset, in i rummet där prostinnan med döttrar och piga sov, hur de slog och hotade dem, rumsterade runt i huset och tog deras silver, silverpenningar och kopparmynt.

Rånarna tvingade henne att plocka fram mat och brännvin och önskade att hon skulle suppa med dem men se det lyckades de inte förmå henne till. Att de var närboende och väl kände till vem hon var och vad hon hade i sina chiffonjéer gjorde att prostinnan förstod att detta var som hon sa, ... *inte långväga mästertjuvar* och att hon senare i ett cancelliförhör känt igen Rudolph som *den grymme uslingen som spelat huvudrollen i rånet*.

Rudolph tycks ha varit på riktiga stöldturnéer med lite olika kumpaner och dömts i olika ting. Han har även rannsakats för förfalskningsbrott fast han har sagt sig ... *ej kunna läsa och skriva*. Rudolph återfinns i handlingarna under olika namn – Samuelsson, Olin, Rudell, Samuelsson Dag eller Peter Sirfing.

Det sista rånet som Rudolph var med om var mot ett äkta par i Säljerydstorp, som var lumpsamlare. Kumpanerna var då klädda i kvinnokläder, kjol och huckle. I detta rån var även Rudolphs hustru Helena, Fredric Bergelin och Carl Ekeroth inblandade.

Rudolph och hans medbrottslingar rannsakades vid urtima ting i Ingelstad i december 1828 för rån, förfalskningar och 14 stölder. Häradsrätten i Ingelstad låg vid nuvarande Ingelshov där det idag finns en minnessten över den gamla byggnaden som säkert var välkänd för gänget efter alla förhör de genomgått där. Tre av de fyra kumpanerna dömdes för rånet i Säljerydstorp och tidigare brott till att mista livet genom halshuggning.

Rudolf skriver i sin nådeansökan till Carl XIV Johan efter Hovrättens dom att han ... *en gång förletts av behov och egennyttan och för det fått ett obetydligt straff som gjorde att folk tappade förtroendet för honom och därför gjorde det svårt för honom att genom arbete förtjäna sitt uppehälle. Genom de nya brott som han sedan bekände trodde folk han hade gjort även sådant som han inte hade. Han hade satts i fängelse, blivit sjuk av fängelsevisstelsen och nedstämd, föraktat världen och hatat livet och då även påtagit sig brott som han anklagades för även om han inte gjort dem. Han säger sig därför vara oskyldig till det sista rånet han anklagats för i Säljerydstorp*.

I häktets yttrandet över nådeansökan framkommer att Rudolph Samuelsson Dag har från sin ungdom gjort sig känd för elakhet och de senaste åren varit mycket häktad.

Då han denna gång inkom å kronohäket var han i början mycket foglig, syntes med ånger erkänna sina brott och läste mycket i Gudeliga böcker, men efter någon tids vistande i häktet, har han, som möjligen umgåtts med den hittills ... att rymma, blifvit tråttsig, återkallat sina vid många förskilde gjorda bekännelse och icke allenast ... varit elak, utan ock visat elakt exempel åt andra arresteranter.

Trots Rudolphs vädjan i nådeansökan står dödsdomen kvar i Carl XIV Johans utslag några månader senare. Han döms enligt missgärningsbalken som det står i domen ... *för under fullt våld utövat rån och för sina övriga brott, sig själv till välförtjänt straff och andra till skräck och varnagel, att genom halshuggning mista livet*.

Det var Rudolphs öde – hur var det då med de andra tre?

Hur de fyra kumpanerna träffades från första början vet vi inte så mycket om. Kvinnan i kvartetten, Maria Helena Fredriksdotter Bergelin, kom från Tegnaby socken. Hon var enligt ett domprotokoll gift med Rudolph och syster till Niclas Fredrik Bergelin. Om hennes bakgrund vet vi att hon var född 1804, dotter till fästningsfången Niclas Fredriksson. Hon ägnade sig åt att samla lump till Gransholms pappersbruk tillsammans med sin mor Sara Scherling. Hennes far var inblandad tillsammans med bland annat Rudolph i inbrottet i Hovmantorps kyrka 1827.

Rudolph och Maria Helena får 1826 en gemensam dotter, Maria Gustava, som bara några månader gammal dör av kikhosta, enligt kyrkböckerna för Tegnaby socken. Året därpå dömdes Maria Helena, som då är 23 år, för rån som i domen benämnes ... *försvarslöshet och bristande lagligt näringsfång*.

Landshövding Carl Mörner skriver i september 1827 till direktionen för Norrköpings kvinnospinnhus att Maria Helena Fredricsdotter sänds med en fängstransport dit för tre månaders arbete och han bifogar beslutet som de ska verkställa.

I Spinnhusets handlingar beskrivs hon som *ljushårig, blå ögon, trindlagt ansikte och ordinär kroppsväxt*. Från Spinnhuset flyttar hon senare till Ruda Vånga församling men verkar ha återvänt till Växjötrakten ganska snart. I den sista domen mot gänget för bland annat rånet i Säljerydstorp nekar hon till medverkan och blir friad av Hovrätten. Några år senare, 1835, har vi funnit att hon var tillbaka på Spinnhuset och har då ett annat spädbarn med sig. Det barnet lämnades bort till en bondfamilj och räkenskaperna för den sonen finns i Spinnhusets handlingar fram till att han är 14 år.

Niclas Fredric Bergelin var den yngste i gänget. Han hade ännu inte fyllt 19 år då han dömdes till att mista

livet genom halshuggning. Han säger i sin böneskrift till Carl XIV Johan att han ... *såsom barn af elaka bröder förledd, icke ägde nog moget förstånd och eftertänka att emotstå frestelsen och därför vill bli benådad*. I yttrandet över nådeansökan sägs dock att *Bergelin är en förhärdat yngling, som möjligen skulle kunna återföras, om han kom under (... och) sträng tillsyn*.

Fredric Bergelin beskrivs som ganska lång, 11 kvarter och 2 tum (170 cm), mörkbrunt hår, blå ögon och mager ansikte. Det vi vet om hans bakgrund är att både hans far och syster var inblandade i brottslig verksamhet och hans mor finns också omnämnd i dessa sammanhang. Klart är att han deltog i flera av stölderna och rånen tillsammans med övriga kumpaner. Fredrik Bergelin bönhördes så till vida att han i stället för galgbacken fick spöstraff och livstids arbete på Malmö Fästning.

Carl Fredric Ekeroth kom troligen från Urshult. Han är 19 år när han döms 1828. Det är inte första gången han står inför rätta. Som minderårig har han blivit agad med ris för stölder han begått. Denna gång är han anklagad för sju inbrottsstölder. Carl Fredric Ekeroth beskrivs som inte så lång, 10 kvarter och 4 tum, vilket motsvarar 160 cm, brunt hår, blåa ögon, fettlagt ansikte och undersäsig växt.

Både Bergelin och Ekeroth uppgav först i förhören för rånet i Säljerydstorp att de blivit tvingade att bekänna brottet genom hotelser och slag från två dödsdömda medfångar i Kronohäktet. Lite senare medgav de faktiskt de stölder de blivit dömda för.

De fyra kumpanerna sysselsatte Häradsrätten i Ingelstad vid åtskilliga tillfällen med förhör och vittnesinlagor för alla de stölder de genomfört i Växjö och nejderna öster och söder härom ner mot Blekingegränsen.

Person- och brottsbeskrivningarna i dåtidens protokoll var minst lika målande beskrivna och omfattande som dagens. De ger oss en god bild av hur brottslingarna såg ut, hur själva brottet gick till och vad som stals. Säkert var det inte lätt för Rudolph och hans kumpaner att klara livet vare sig utanför häktet eller i häktet.

Rudolph omnämnes oftast som före detta sjöartilleristen. Hur mycket han var i aktiv tjänst är svårt att säga men under långa perioder befann han sig i Växjötrakten på rymmen. Det var säkert ett hårt liv att vara på rymmen. Det beskrivs i domprotokollen hur man sprang mellan byarna skogledes och hur man uppehöll sig i skogarna, byggde kojor eller övernattade i lador. Matfrågan var ett annat bekymmer. Antingen hade man någon medbrottsling eller tidigare kumpan som kom ut med lite mat eller stal man maten ur hus och förråd på

gårdarna. Det beskrivs hur ensidig kosten blev av fläsk och brännvin. Kläder var ett tredje problem – ibland stals klädespersedlar som man sedan vid nästa häktning bytte med andra fångar så att de vid senare förhör inte själv ägde de stulna plaggen.

Under långa perioder fanns gänget vid Kronohäktet i Växjö med flera rymningar under sina häktningstider. Kronobergs gamla länshäkte låg vid denna tidpunkt vid södra delen av Stortorget i Växjö. Det var byggt 1753 och påbyggdes 1823-1824 med ytterligare en våning. Det angavs som ett av de bättre och rymligare i landet och innehöll femton rum varav tio användes för förvaring av fångar. Trängseln beskrivs dock som stor med fler intagna än vad som egentligen rymdes. Att fångarna påverkade varandra i häktet för beskrivningen av vad som hänt framgår i förhören.

Avrättningar var vid denna tidpunkt inte direkt ovanligt. Bara mellan 1800 och 1865 avrättades offentligt 644 människor i Sverige – med andra ord nästan en människa i månaden året runt i 65 år. Trots det gav det upphov till berättelser i bygden om dem som avrättades. Om Rudolphs avrättning berättas det tragiska att föräldrarna gick till fots till Karlshamn för att säga adjö till ende sonen. Av våra efterforskningar har vi dock funnit att Rudolph inte var ende sonen och att det är tveksamt om föräldrarna gick till Karlshamn. Helt otroligt är det dock inte, eftersom Rudolph vistades i Blekinge vid Medelstads tingsrätt anklagad för inblandning i ett rån efter det att hans dödsdom fallit. Kanske visste föräldrarna inte om att verkställigheten kom att skjutas upp mer än ett år framåt och att den skedde på betydligt närmare håll.

Så slutar då historien för detta gäng för snart 200 år sedan. De fyra kumpanerna, Rudolph Samuelsson Dag, Fredric Bergelin, Carl Fredric Ekeroth och Maria Helena Fredriksdotter Bergelin, som efter en period i livet med gemensamma strävanden kring stölder och rån, gick olika öden till mötes. Det mest definitiva slutade på galgbacken i Ingelstad en augustidag 1830. I dag finns inga spår av galgbacken som är en vacker lövskogsdunge på vägen mellan Krokvik och Ingelstad.

Varför intresset för detta gäng och deras öde?

Historien speglar ett stycke socialhistoria som säger mycket om den tidens samhälle och förhållanden. Detta är bara en del av hela historien som omfattar även Rudolph Samuelsson Dags föräldrars historia och hans broders. Hela historien rymmer krig och kärlek, välstånd och fattigdom, relationen barn och föräldrar och slutligen två former av ond bråd död. Men det är en helt annan historia.

Referenser

- Ambrius, Jonny: Liv och död på Malmöhus. Ett fängelses historia. (Malmö: Corona förlag 2000)
- Bergman, Martin: Dödsstraffet, kyrkan och staten i Sverige från 1700-tal till 1900-tal (1996)
- Hermansson, Lennart: Galgbacken i Ingelstad. (Östra Torsås hembygdsföreni årsbok 2000-2002)
- Nilsson, Roddy: Växjöfängelsets historia 1848-1995. Institutionen, människorna och brotten under hundrafemtio år. (Norrköping, Kriminalvårdsstyrelsen 1996)
- Vejde, P.G: Ingelstads Tingsställe. Några anteckningar. (Östra Torsås hembygdsförenings årsbok 1952-53)
- Länsstyrelsens i Kronobergs län: landskontorets arkiv och landskansliets arkiv
- Kriminalvårdsanstaltens i Växjö Arkiv 1827-1995
- Koncept Brefbok vid Wexjö landskansli för år 1830.
- Vadstena Landsarkiv
- Nedre justitierevisionens diarium och handlingar
- Riksarkivet
- Konga Häradsrätts domböcker
- Konga fögderis specialräkningar

På detta utsnitt av J P Peterssons målning
Östra delen av Wexjö torg och Storgata 1837
– året före den stora branden

syns längst till höger på bilden en del av det ganska långa Kronohäktet (fånghuset) i Växjö. Det var byggt 1753 och påbyggdes 1823-1824 med ytterligare en våning. Den lägre byggnaden med tre portar är också en del av fånghuset.

Här på Kronohäktet tillbringade Rudolph Samuelsson Dag sitt sista år i livet i hopp om att få sitt dödsstraff omvandlat till fängelse.

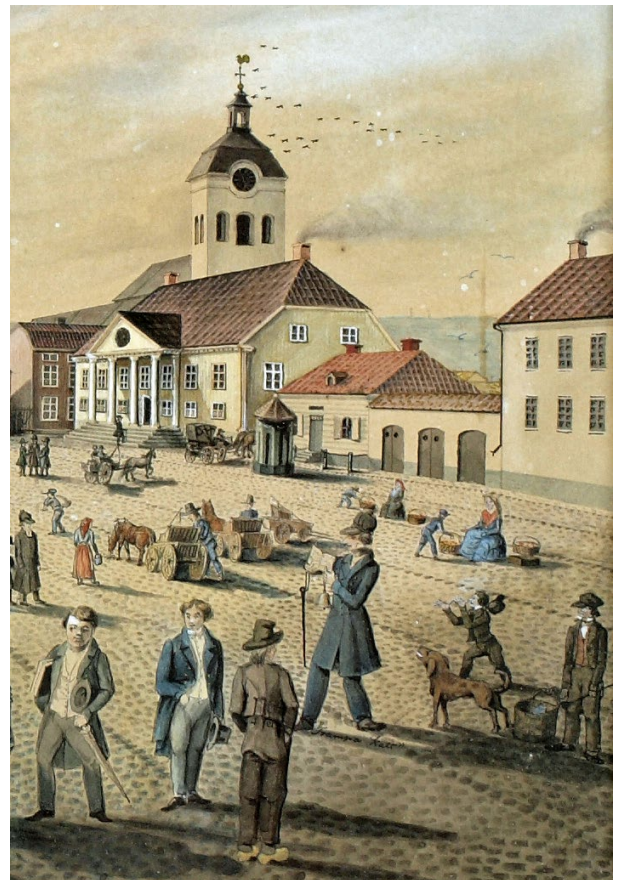
Men hans nådeansökan avslogs och den 3 augusti 1830 gjorde han sin sista resa med slutstation galgbacken i Ingelstad där han avrättades genom halshuggning.

* * *

Huset med den ståtliga pumpen utanför är Ränteriet.

Den större byggnaden innehåller rådhus och gästgiveri.

Kerstin och Lennart Gynnerstedt
kerstin.gynnerstedt@gmail.com

Välkomna Eva och Viola till vår nybildade redaktionsgrupp! – Styrelsen

Eva Johansson

bor utanför Västervik och är medlem i Tjust Släktforskarförening där hon är redaktör för medlemstidningen *Wära Rötter*. Hon är också redaktör för Släktforskarnas årsbok, som ges ut av Sveriges Släktforskarförbund, och har gett ut en populär skrivhandbok för släktforskare. Dessutom medverkar hon i Rötterbloggen www.genealogi.se
Hemsida: www.slaktforskaren.se.

Viola Ek

bor i Furuby utanför Växjö. Hon är redaktör för KGF-Nytt, medlemstidningen för Kronobergs Genealogiska Förening. Det är till stor del hennes förtjänst att den på släktforskardagarna i Köping 2013 fick priset för bästa föreningstidning. Ett stort intresse för Viola är folkmusiken. Hon spelar fiol i Virda spelmän. Hon är även redaktör för Smålands spelmansförbunds medlemstidning *Spelfot*, som även är medlemstidning för *Folkdansringen Småland-Öland*.

Ett riktigt gammalt hus och australiensare på besök

Josefine Nilson, Huskvarna

Den 8 maj fick min man och jag besök av John Black och hans hustru Genny från Australien. John är en femmanning till mig. Hans mormor och morfar emigrerade till Australien omkring 1894. Hans mormor var sjökaptensdotter och kom från Råå, söder om Helsingborg. Hans morfar var bagare och kom ifrån Åbjörnaboda i Vittaryd församling söder om Värnamo.

Den här historien börjar egentligen för två år sedan. John ville se Europa och började planera för sin resa. Han plockade fram en gammal burk som hans mor hade gömt och han hittade när fadern dog. I den fanns brev från Sverige och ganska många bilder – de flesta utan namn. Sverige måste ju få ett besök och Råå hade han hört talas om och julkort hade i många år utväxlats mellan hans mor och någon släkting på Råå. Det kanske fanns någon släkt att hälsa på.

John skickade ett mejl till stadsarkivet i Helsingborg för att höra om de kunde hjälpa honom att spåra svenska slakten. Chefen på arkivet slog på nätet och hittade Johns mormor på min sida och tog kontakt. Ett livligt utbyte av uppgifter vandrade sedan mellan Australien och Sverige i någon månad. Sedan träffades vi i Helsingborg. Vi skulle träffas på fredagen vid lunchtid. Min man och jag väntade i foajén på hotellet de bodde på. De var incheckade men stod inte att finna. På Råå väntade en annan gemensam släkting. Till slut gav vi upp och åkte till Råå och åt lunch. Egentligen var det ganska bra för vi hann lära känna den andra släktingen i lugn och ro.

John blev bestört när han kom tillbaka till hotellet och upptäckte sitt misstag. Han trodde det var torsdag och att vi skulle mötas dagen därpå. Det försvann ju en dag i Singapore när de passerat en datumgräns och det hade John missat.

Min man och jag bodde på pensionat i Båstad för att fira min födelsedag med vänner från trakten, så vi bestämde att träffas över en lunch på söndagen i stället. Som ”straff” fick John leta rätt på en restaurang som hade söndagsöppet och det fixade han galant. Vi möttes några timmar och när den andra släktingen kom från jobbet sa vi adjö och åkte hem till Huskvarna.

Det var ett möte som gav mersmak och John hade redan bestämt att komma tillbaka om två år och då se mer av Sverige och Skandinavien. Det gav mig inspiration att söka på hans morfars sida. Det är inte min släkt men jag bor i Småland och hoppades kunna hitta något att överraska John med när han kom tillbaka.

Johns morfar hette Frans som blev Frank i Australien. Födelseförsamlingen som var uppgiven i kyrkboken i Raus församling var fel så jag fick följa Frans flyttande tills jag hittade rätt församling. Det var Vittaryd och hemmanet hette Lilla Åbjörnaboda. Sen var det lätt.

Frans far, farfar, farfars mor och farfars mormor var alla födda i Åbjörnaboda. Då är vi tillbaka till 1725. Tänk om det finns några ättlingar till dessa kvar i Vittaryd och vad hände med Lilla Åbjörnaboda när Frans föräldrar lämnade det 1868. Frans var då 3 år. Finns det något kvar på platsen som skulle vara intressant att visa John?

Generation för generation följde jag slakten framåt. Många emigrerade till USA men en syster till Frans far, Anna Isaksdotter, blev kvar i Vittaryd. Henne följde jag framåt och hamnade hos Nils Ekstrand i Hult i Vittaryd, ganska nära Åbjörnaboda. Jag tog kontakt. Vi bestämde möte på Vittaryds kyrkogård. Nils är kyrkvård så vi skulle kunna titta på kyrkan både inne och ute. Vi skulle också se några gamla gravstenar, bland annat Annas gravsten. Även Nils syster Marianne Järletun skulle ansluta.

Samtidigt försökte jag identifiera var fastigheten låg. Historiska kartor hos lantmäteriet är en guldgruva i sådana här situationer. Storskifte 1786 och laga skifte 1850. En hemmansklyvning 1857 och ytterligare en akt från 1875. Kartorna gav en god uppfattning om var gården borde ha legat.

Som bonus fick jag också namnteckningen på Frans far, hans farfar och tre av hans farbröder. Med hjälp av andra kartor lyckades jag identifiera två fastighetsbeteckningar. Jag gick in på riksantikvarieämbetes sida Fornsök och letade mig fram till Åbjörnaboda och hittade en notering om bebyggelseämning från ”Medeltid Nyare tid” dvs från 1520 och framåt.

Jag ville väldigt gärna få tag på någon som visste mer. Ringde därför skattemyndigheten och frågade efter ägare till de fastigheter jag trodde det handlade om. De frågade om jag ville ha uppgifterna på mejl eller i brev. Skillnaden var att om jag tog det som brev så kunde jag få med personnumret på ägarerna också. Det kunde man inte skicka med i ett mejl. Dessa PUL-regler blir i det här sammanhanget lite löjliga.

Jag fick de uppgifter jag ville ha och letade rätt på telefonnummer och ringde. Hurra jag hamnade rätt direkt! Linnéa Åhländer som jag talade med var barnbarn till den som köpt fastigheten 1921 och hon ägde fastigheten i dag. Hon visste mycket om vad som hänt där sedan dess och ville gärna träffa John och Genny när vi kom till Åbjörnaboda.

Hennes far var född i samma hus som Johns morfar. Det var en gammal låg timrad stuga med stampat jordgolv. Hennes farfar var snickare och han byggde ett nytt hus och 1925 skänktes den timrade stugan till Ljungby hembygdsförening. Den uppfördes delvis i Hembygdsparken 1930-1931 och där står den än i dag.

På släktforskardagarna i Köping fick jag kontakt med Gunnel Augustsson som hade koppling till hembygdsföreningen.

Hon letade sedan rätt på mer material om flytten av stugan, bland annat följande text saxad ur boken *En kommunalmans minnen* av Axel Johansson där han beskriver hur det gick till när stugan skulle flyttas. "När ektimret till storstugan skulle transporteras från Åbjörnabo till Ljungby, var det magert i kassan, och vi ordnade transporten på gammalt småländskt manér med ett körehjälpe, vilket bestod i att vi bad fem lantbrukare, bosatta i trakten av Åbjörnabo, köra var sitt lass till Ljungby, och vid framkomsten skulle de bjudas på förplägnad. Lantbrukarna kom med det gamla tunga ekvirket, och min hustru hade ordnat med mat och tillbehör, och på eftermiddagen lämnade fem mycket glada och belåtna lantbrukare Ljungby med tomma hästskjutsar mot Vittaryd."

Så var då dagen kommen när John och Genny skulle besöka Vittaryd. Vi skulle möta Marianne i Värnamo och fick omplanera, ty Linnéa kunde inte ansluta i Åbjörnaboda men vi kunde träffa henne i Värnamo där hon befann sig. Det blev ett kort trevligt möte. Sen tog vi vägen om Lönshult i Hånger församling där Nils och Mariannes mormor hade levtt. Marianne hade med bilder på morföräldrarna.

Sen åkte vi till Vittaryds kyrka. En gammal, liten och vacker kyrka med en riktigt gammal dopfunt. Insikten att Johns morfar och troligen ytterligare fyra generationer bakåt, var döpt i den dopfunten berörde. Sen gick vi ut till Anna Isaksdotters gravsten och där tog Marianne upp ytterligare ett kort ur väskan. Det var Anna, Johns morfars faster. Genny sög efter luft och sa "Det kortet har vi hemma – men inget namn".

Då fick jag gåshud för det var bekräftelsen på att jag inte gått vill någonstans i forskningen. Vi fikade gott hemma hos Nils i Hult och fortsatte till Åbjörnaboda. Linnéa hade ritat en skiss för att vi skulle förstå var stugan hade legat.

Asken vid vägen var gammal. Kanske fanns den där redan när Frans föddes 1865. Efter lunch på golfrestaurangen så var det då dags för dagens sista stopp innan vi skulle skiljas.

Bilden är tagen den 10 maj 2014 och här står han, John Black med sin hustru Genny vid sin sida, framför ett riktigt gammalt hus i hembygdsparken i Ljungby.

Vi åkte till Hembygdsparken i Ljungby. Där finns två gamla hus. Det vi var mest intresserade av var det som inte var en loftstuga, så vi gissade att det måste vara den långa, låga, låga stugan som kom från Åbjörnaboda. Dörren var inte högre än att den räckte till Johns armhåla.

Nu tystnade John. Det här var stort. Att stå vid det hus som hans morfar och flera av hans förfäder sannolikt hade fötts i. Historiens vingslag kändes starkt. Glädjen över att huset hade bevarats var stor. Och om vi nu tagit miste, så det var det andra huset, så gör det inte så mycket. Det viktiga var att någon hade velat bevara husen och vårda dem fram till nu så John fick möjligheten att se dem.

Kanske får husen ytterligare ett besök i år. En ättling till Frans farbror Erik Magnus Isaksson som bor i USA har planer på att komma hit i år. Vi får se hur det blir.

Josefine Nilson, Huskvarna - Medlem 4671
josefine-nilson@tele2.se

Den medeltida dopfunten i Vittaryds kyrka. Den är i två block med fot av granit och cuppa av sandsten.

Johannes Bengtsson
Hustrun
Anna Katrina
Hult

Så står det på denna smyckade gravsten på Vittaryds kyrkogård. Hult är byn där de bodde i Norregård.

Är det inte ovanligt att det saknas födelseår och dödsår på en gravsten?

Anna,
född Isaksdotter var faster till Frans (Frank).

Vilket DNA-test ska jag välja?

Peter Sjölund

Den vanligaste frågan från den som är nybörjare inom DNA-släktforskning är "Vilket DNA-test ska jag välja?" Och det enkla svaret är: "Det beror på vilket syfte du har med att göra ett DNA-test i din släktforskning". För att försöka hjälpa till i valet presenterar jag här nedan ett "test av tester".

Det finns flera företag som gör DNA-tester för släktforskare, men för enkelhetens skull fokuserar jag här bara på Family Tree DNA i Houston, Texas. Detta dels för att det är absolut vanligast bland svenska släktforskare att testa sig hos dem och dels för att de har det bredaste utbudet av DNA-tester för släktforskning. Det finns tre typer av DNA-test, som testar olika delar av ditt DNA:

Testet Family Finder – "autosomalt" DNA

Här testas närmare en miljon positioner i ditt DNA. Med detta kan du hitta nu levande släktingar (upp till 10-männingar) via alla grenar i ditt anträd. Andra testade personer, som DNA visar att du är släkt med, visas i en lista tillsammans med kontaktuppgifter. Normalt brukar man få träff på 30-200 personer. Det är sedan väldigt spännande att försöka pussla fram exakt hur man är släkt med sina "DNA-kusiner".

Testet Y-DNA

Här hittar du andra testade personer som är släkt med din raka fädernelinje via sin raka fädernelinje. Du får även reda på hur din rakt uppstigande fädernelinje migrerat från Afrika för 100 000 år sedan till där du finns i dag. Det är väldigt intressant, eftersom du dels får veta vilken gren av mänsklighetens manliga släkträd du tillhör dels bidrar till den forskning som just nu pågår om hur Sverige och Skandinavien en gång befolkades. Som kvinna har du ingen Y-kromosom, så du kan tyvärr inte testa Y-DNA. Men om du har en bror, så kan du låta honom testa, eftersom han har ärvt pappas Y-kromosom.

Testet mtDNA

Här hittar du andra testade personer som är släkt med din raka modernelinje via sin raka modernelinje. Du får även reda på hur din rakt uppstigande kvinnolinje migrerat från Afrika för 100 000 år sedan till där du finns idag. Både kvinnor och män bär på mtDNA och kan alltså testa detta. Det är väldigt intressant, eftersom du dels får veta vilken gren av mänsklighetens släkträd du tillhör dels bidrar till den forskning som just nu pågår om hur Sverige och Skandinavien en gång befolkades.

Rekommenderade tester

Om du är man: Testpaket Family Finder + Y-DNA67.
Om du är kvinna: Testpaket Family Finder + mtFull-Sequence. När detta skrivs kostar Family Finder 800 kronor, mtFullsequence 1.600 kr och Y-DNA67 2.150 kr.

Vill du börja lite försiktigare beställer du enbart testet Family Finder. Du kan alltid beställa fler tester senare, eftersom FTDNA behåller ditt DNA-prov i sina frysar i 25 år.

Beställer gör du på:

www.familytreedna.com/products.aspx
och du betalar med kort via internet.

Ibland är det REA!

Några gånger per år har FTDNA reapris på sina testpriser. Priserna är då cirka 30% lägre, så ett tips är att antingen vänta till ett reatillfälle eller att beställa testet Family Finder först och sedan passa på vid nästa rea att beställa ytterligare test. Det brukar vara 1-3 dagars rea kring den 25/4 (internationella DNA-dagen), en veckas sommarrea i juli och en månads helgrea i december.

På följande sida har jag betygsatt från 0 till 5 användbarheten för olika behov. En sådan här sammanställning är naturligtvis lite förenklad för att bli överskådlig för den som är nybörjare, men ger förhoppningsvis en bra grund när du ska välja dina första DNA-test.

För maximal nytta kan du följa denna checklista:

1. Välj ett eller flera tester.
2. Beställ på nätet hos Family Tree DNA.
3. Topsa dig med det testkit som kommer på posten och skicka sedan tillbaka det.
4. Gå med i projektet "Swedish DNA" hos Family Tree DNA, för att få hjälp att tolka ditt resultat och enkelt kunna jämföra dig med andra testade från samma område (det finns förstås även andra "landsprojekt" om de passar dina rötter bättre).
5. Titta på dina resultat och undersök de matchningar med andra testade som du får.
6. Dela med dig av ditt släkträd till dina matchningar för att försöka hitta var släktkopplingarna finns.
7. Försök hela tiden lära dig mer om vad dina resultat betyder och vad de säger om din släkt.

Här finns mer nyttig information att läsa:

Facebook-gruppen *DNA-anor*, där alla vi som håller på med DNA-släktforskning träffas och diskuterar.

Bloggen *Anfyndet* och bloggen *Gröna Stubben* har flera bra artiklar om DNA-släktforskning. Och på min egen blogg finns en del tips och råd.

Det finns även andra företag som erbjuder DNA-tester för släktforskare, t ex *23andMe* och *AncestryDNA*.

Jag vill vara tydlig med att jag inte har något som helst ekonomiskt samröre med företaget Family Tree DNA. Jag är bara en av de frivilliga administratörerna för projektet Swedish DNA. Och jag tycker DNA-släktforskning är så himla roligt!

Peter Sjölund
peter@sjolunds.se

Syfte	Family Finder	Y-DNA	mtDNA	Kommentar
Kontrollera ett släktskap som hittats i skriftliga källor i äldre tid.	1	5	4	Nyckeln är att hitta raka mans- eller kvinnolinjer från det släktskap som ska undersökas.
Undersöka om två nutida personer är syskon/halvsyskon.	5	5	3	Y-DNA om båda är män och mtDNA om båda är kvinnor.
Hitta okänd fader inom 2-3 generationer.	5			Bäst är om man har en misstänkt, vars släktingar man kan testa. Men man kan ha tur även utan en misstänkt.
Hitta okänd fader längre än 2-3 generationer tillbaka om barnet till den okände fadern var en pojke som har manliga ättlingar.	3	5	0	Bäst är om man har en misstänkt, vars släktingar man kan testa. Men man kan ha tur även utan en misstänkt.
Hitta okänd fader längre än 2-3 generationer tillbaka om barnet till den okände fadern var en pojke som inte har manliga ättlingar.	3	0	0	Bäst är om man har en misstänkt, vars släktingar man kan testa. Men man kan ha tur även utan en misstänkt.
Hitta okänd fader längre än 2-3 generationer tillbaka om barnet till den okände fadern var en flicka.	3	0	0	Bäst är om man har en misstänkt, vars släktingar man kan testa. Men man kan ha tur även utan en misstänkt.
Hitta nu levande släktingar, 3-15-männingar.	5	2	1	
Kartlägga släktgrenar i tiden före skriftliga källor.	0	5	4	Nyckeln är att hitta raka mans- eller kvinnolinjer.
Verifiera din pappersforskning.	2	5	4	Kräver tester av många personers YDNA och mtDNA för att verifiera flera grenar.
Ta reda på sin haplogrupp som kvinna.	0	0	5	Välj testnivån fullSequence.
Ta reda på sina haplogrupper som man.	0	5	5	Välj YDNA67 samt för mtDNA välj testnivån fullSequence.
Få ledtrådar till släktens geografiska ursprung.	4	1	1	Arvet av DNA är mestadels slumpmässigt, så det reflekterar inte alla delar av släkten.
Kartlägga hur släktens raka fäderne- och modernelinje förflyttat sig från ursprunget i Afrika för hundratusen år sedan till idag.	0	5	5	
Söka biologiska föräldrar till adopterad pojke.	5	3	2	
Söka biologiska föräldrar till adopterad flicka.	5	0	2	
Få fram ett helt släktträd ur ditt DNA.	0	0	0	Det går inte att få fram ett färdigt släktträd ur ditt DNA. Krävs alltid pappersforskning i botten.
Få veta hur stor andel Neanderthalgener du har i ditt DNA.	3	0	0	Grov uppskattning kan fås. Testet Geno2 från National Geographic ger troligen aningen högre säkerhet.
Ha roligt och få nya släktingar.	5	5	5	Du får garanterat nya släktingar och gör nya spännande

Avsändare:

Föreningen DIS-Småland
c/o Egon Burman
Murmästarevägen 1
352 61 VÄXJÖ

B

Kallelse till årsmöte i Jönköping lördag 18 april, kl 10.00 i Studieförbundet Sensus lokaler, Östra Storgatan 8

09.30 Ankomst och förmiddagsfika
10.00 Årsmöte och därefter kort paus

11.00 Hans Bjernevik föredrag:
Kort, bilder och fotografier i släktforskningen

12.00 Lunch

13.00 Hans Bjernevik: Fortsättning föredrag

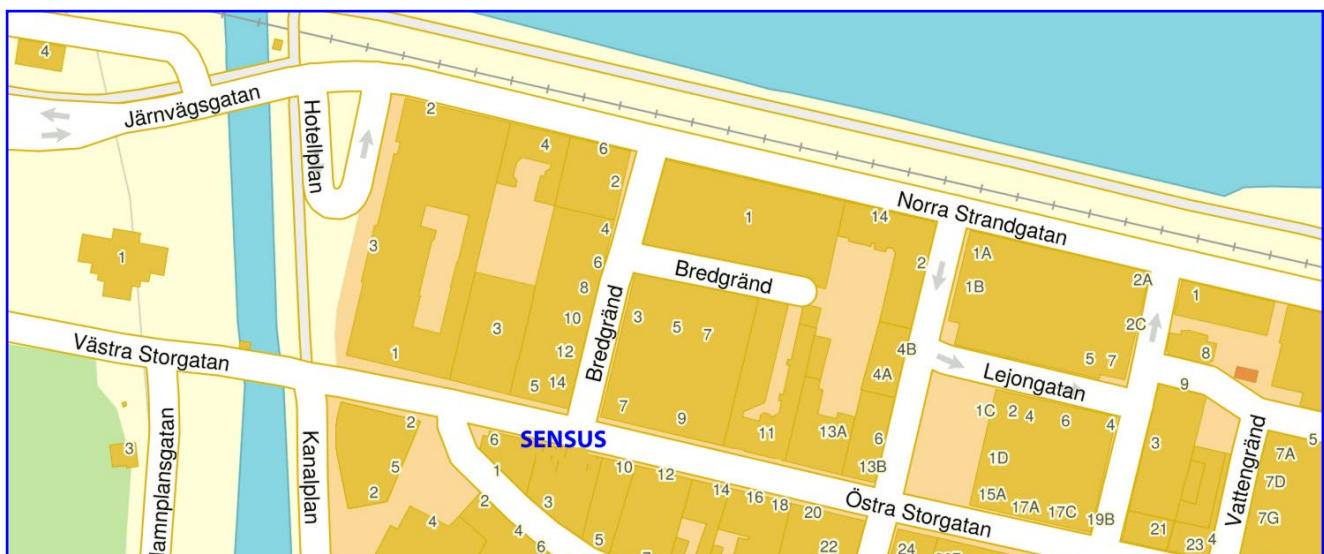
14.00 Eftermiddagsfika.

14.30 Frågestund om Disgen, Disbyt och Dispos
Avslutning senast kl 15.30

Anmälan senast den 13 april till
Börje Jönsson
0381-108 40 eller borje.jn@gmail.com

Anmälan är nödvändig om du önskar
lunch och fika. Kostnad 100 kronor.
Annars givetvis kostnadsfritt.

För att lättare kunna organisera
samåkning sänder vi mail med deltagar-
lista till alla anmälda.

Karta från hitta.se

Bilparkering finns i parkeringshuset SESAM vid Bredgränd.
Promenadavstånd från Resecentrum ca 500 meter.